

קניין כ"ז ☞ "השמח בחלקו" _____ תמוא

קניין כ"ז

"השמח בחלקו"

פתח דבר:

תכונה זו של "השמח בחלקו" היא הכרחית וחשובה מאוד להשגת התורה. בפשטות, הכונה היא שעל האדם להיות שמח בחלקו בעניינים גשמיים. במאמר הבא נבאר את התועלת הנצמחת מכך לקנין התורה.

ברם יש לבאר שגם בהשגים רוחניים יש להיות "שמח בחלקו", ונבאר את הדברים בהמשך בעזה"ת.

ככלל, אדם שאיננו שמח בחלקו אלא תמיד מחפש עוד ועוד כתוצאה מחוסר סיפוק פנימי, סובל הוא מכמה חסרונות אשר כולם גורמים שלא יוכל לזכות לכתרה של תורה.

ה"שמח בחלקו" - מנצל את הזמן

החסרון הראשון: ביארו המפרשים, אם האדם שמח בחלקו איננו מבטל את זמנו בכדי להרויח קניינים גשמיים, וכן כתב במדרש שמואל וז"ל: "כי אינו נבהל להון, ולעולם לא יתבטל מלימודו בשביל חמדת הממון. אמנם האדם אשר אוהב כסף - לא ישבע כסף, ויתבטל מלימודו וילך אחרי ההבל".

וכעין זה פירש רש"י זצ"ל וז"ל: מי שרוצה לזכות לכתרה של תורה, צריך להיות שמח במה שיש לו, כי אם לא כן, תהיה דאגה בלבו ולא יוכל

תמב _____ תורה דיליה

להתרכז בלימודו כראוי. וכן ביאר הר"י נחמיאש זצ"ל, שאם אינו שמח בחלקו, ירדוף תמיד להשיג ממון, ויתבטל מתלמודו.

וידוע מה שאמרו חז"ל באבות (פ"ב מ"ד) "אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה". וזה כלל ידוע - כשמתעסקים בכל מיני ענינים לא מתפנים מהם במהרה, ובמקביל, זמן הלימוד הולך ואוזל לו.

נמצא אפוא: אם אינו שמח בחלקו, תמיד הוא יהיה עסוק וטרוד בין בגוף בין בנפש בכדי להשיג עוד ועוד קנינים גשמיים.

ה"שמחה בחלקו" הי תמיד בתחושת סיפוק

החסרון השני: השמח בחלקו יש לו תחושה תמידית של רוגע וסיפוק, מאידך אם אינו שמח בחלקו הוא חי בהרגשה של "חסרון", ואף פעם לא יוכל להיות שמח, כי תמיד ראשו מלא בדאגות כיצד ישיג את כל מאוויו, וידוע שמי שאינו שרוי בשמחה אין בידו אפשרות ללמוד תורה כראוי (וכמו שביארנו בקנין "בשמחה").

ומסופר שהיה מלך שהרגיש שהיה חסר לו אושר ושמחת חיים. הוא פנה אל אדם זקן וחכם בכדי שיתן לו עצה כיצד ניתן להשיג אושר בחיים.

אמר לו אותו חכם: "אם הינך חפץ להיות מאושר, עליך ללבוש בגד של "אדם מאושר", כך בטוח תהפוך בעצמך למאושר..."

שמע זאת המלך ומיד פנה לאחד מידידיו המלכים שנראה היה לו אדם מאושר, וביקשו שישאיל לו את בגדו. אמר לו אותו מלך: אינני הכתובת הנכונה, גם לי לא חסר טרדות וצרות, האושר רחוק ממני כמטחווי קשת, לא בגדי יהא זה שיגרום לך שמחת חיים.

פנה למלך נוסף, ואף אצלו קיבל תשובה דומה, כך הסתובב בין מלכים שרים ועשירי עם, ולא מצא אדם מאושר באמת.

ויהי היום בעוברו ליד אחת השדות, הבחין באיכר עני העוסק בעבודתו ובד בבד נותן את קולו בשיר ובשמחה. פנה אליו המלך ואמר: האם אתה

קנין כ"ו ☞ "השמח בחלקו" _____ תמג

מאושר בחיים? ענה לו האיכר: בודאי! לא חסר לי מאומה ואני מאוד מאושר! שמח המלך ואמר לו: התועיל בטובך למכור לי את חולצתך, אשלם עליה כל הון שבעולם! האיכר השיב בתמיהה: חולצתי? אין לי חולצה בכלל...

כך ירד המלך אל סוף דעתו של החכם - אושר אינו תלוי בממון, או בכבוד, אלא בהסתפקות במועט. מי שמרוצה ממה שנפל בחלקו, אפילו שחסר הוא צרכים מינימליים, האושר מציף את לבו!

"מרעיבו שבע משביעו רעב" - גם בשאר התאוות

הוא מה שלימדנו שלמה המלך ע"ה בחוכמתו (קהלת ה, ט): "אוהב כסף לא ישבע כסף". זה כלל גדול ששייך לא רק בתאוות הממון, אלא בכל הנאות העולם הזה.

וכך הורונו חז"ל במסכת סוכה (דף נב:), "אמר רבי יוחנן: אבר קטן יש לו לאדם מרעיבו שבע משביעו רעב!"

וכבר הזכרנו בכמה מקומות את דברי המשגיח רבי מתתיהו סלומון שליט"א, שאין הדברים אמורים דוקא בתאוה זו, אלא הם יצאו ללמד על הכלל! וזה כלל גדול בכל מיני תאוות העולם הזה, ככל שהאדם מרבה לספק לגוף את תאוותיו החומריות, כך מרגיש בנפשו רעבון וחוסר סיפוק גדול יותר.

מי ששקוע בתאוות עד צווארו, לעולם לא יהיה מאושר, ומבלעדי האושר והשמחה קשה עד מאוד לקנות דרגות בתורה!

ה"שמח בחלקו" - ניצל מקנאה

החסרון השלישי: מי שאינו שמח בחלקו, עיניו נשואות תדיר אל רעיו וסביבתו והינו חומד בלבו את כל אשר הוא רואה, הדבר מוליד בקרבו רגשי קנאה עזים. וידוע שהקנאה היא מן הדברים המוציאים את האדם מהעולם, כלשון המשנה באבות (פ"ד מכ"א) "הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם!"

תמוז _____ תורה דיליה

גם זו אחת מהסיבות שחז"ל כל כך הפליגו בשבחו ומעלתו של ה"שמח בחלקו". וכן ראיתי להרא"ש זצ"ל באורחות חיים (אות ס"ט) שכתב: "רצה באשר ירצה יוצרך, שמח בחלקך אם מעט ואם הרבה".

"איזהו עשיר השמח בחלקו"

ישנה טעות נפוצה אצל אנשים רבים, החושבים שההגדרה "עשיר" הולמת את מי שיש לו כסף רב בחשבון הבנק, או למי שמספר בנינים רשומים על שמו. אבל חז"ל לימדונו את ההשקפה הנכונה מיהו "עשיר" - השמח בחלקו!

המהר"ל זצ"ל בדרך חיים (פ"ד מ"א) על דברי המשנה "איזהו עשיר השמח בחלקו" כתב דברים נפלאים ונצטט מהם:

"ויש לומר, כי אין ראוי שיהיה מתואר האדם בשם עשיר כאשר יש לו ריבוי ממון אשר הוא באוצר או בתיבתו, כי דבר זה אינו שייך אל האדם ואין העושר מצד עצמו ואין ראוי שיקרא עשיר בשביל זה. ורק מי ששמח בחלקו, שכאשר הוא שמח בחלקו והוא עשיר בדעת, זה, העשיר שהוא עשיר מצד עצמו, ועוד כי הכתוב משבח את זה שמסתפק בעצמו בשביל שאינו חסר, שלכך זוכה לעולם הזה ולעולם הבא.

ואם כן יותר הוא עשיר מכל העשירים, שכל עשיר חסר, שאף שיש לו כמה אלפים הרי הוא חסר בערך מי שיש לו יותר, אבל מי שמסתפק בשלו, אין חסר לו, וכיון שאין חסר לו לכן הוא עשיר".

"דורשי ה' - לא יחסרו כל טוב"

יסוד זה היה הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל דורש כמין חומר מהפסוק בתהלים (לד, יא) "כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב" - אין כתיב כאן שלדורשי ה' "יהיה" כל טוב, אלא כתוב כאן שלדורשי ה' "לא יחסר" כל טוב.

משל למה הדבר דומה? חולה כרוני נכנס לבית חבירו, ולא מצא שם

קנין כ"ו ☞ "השמח בחלקו" _____ תמה

אף תרופה אחת מכל אלו שרגיל הוא ליטול. משראה זאת הפטיר: "רחמנות על יושבי הבית שאין להם כל תרופה". שמעו זאת יושבי הבית וגיחכו, וכך אמרו לו: "אנו בריאים ושלמים, לא חולים כמוך, התרופות שאתה נזקק להן לרפואתך, אינן חסרות לנו!"

זוהי כוונת הפסוק "דורשי ה' לא יחסרו כל טוב" - כי דורשי ה', הקב"ה מעניק להם שיהיו בריאים ברוחם ולא יהא להם צורך בכל תענוגי העולם הזה!

לפי זה יובן ביאורו של המהר"ל זצ"ל מהו הקשר שיש לקנין זה עם תורה, כי השמח בחלקו אינו חסר בעצמו, ומי שאינו שמח בחלקו לא יכול לקבל השלמה בתורה, כי הרי התורה ניתנה לאדם בכדי שישלים את עצמו, וזה שאינו שמח בחלקו תמיד מחפש יותר, נמצא שהוא בבחינת "חסר" לעולם, ואינו יכול לקבל את התורה.

"משביע לכל חי - רצון"

על דרך זה ראיתי שהסביר החתם סופר זצ"ל בשם רבו בעל ההפלאה זצ"ל את הפסוק בתהלים (קמה, טו) "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" - טבע האדם הוא שמי שיש לו מנה רוצה מאתים, ונמצא אם כן שהוא אינו מרוצה לעולם במה שיש לו. על כן אמר שלכל צדיק הנקרא "חי", משביע הקב"ה רצון (מלשון מרוצה) והסתפקות, כדי שלא יהיה מאותן אשר יש להם מנה ומבקשים מאתיים.

המסתפק במועט - אשריו בעוה"ז וטוב לו בעוה"ב

ואידי דאירינן בהכי נביא דבריו הנפלאים של השל"ה הקדוש (שער האותיות ערך סיפוק) שדבריו הם כקילורין לעינים:

"מידה של "הסתפקות" היא אבן יקרה כתר ועטרה, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא. בעולם הזה אשריו - כי הוא עשיר, כהא דתנן "איזהו עשיר השמח בחלקו", מה שאין כן הבלתי מסתפק לעולם הוא חסר, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קהלת רבה ג, יג) "אין אדם מת וחצי תאותו בידו", יש

תמוז _____ תורה דיליה

לו מנה מתאוה מאתים, ועל כן מרבה נכסים מרבה דאגה, כי ביותר שמרבה נכסים ביותר מרבה דאגה, כיצד? תמיד מה שבידו הוא חצי תאותו ומתאוה עוד כהנה.

נמצא דכשיש לו מנה אינו דואג אלא להמציא עוד מנה, וכשיש לו מאתים דואג לעוד מאתים, וכן לעולם.

אבל השמח בחלקו וממה שחננו ה' יתברך, יאכל הן רב הן מעט ומספיק לו בטוב, נמצא הוא לעולם עשיר.

ולענין עולם הבא נמשך ממעלת הסיפוק כמה מעלות טובות. לא יתאוה ולא יחמוד ומכל שכן שלא יגזול ולא יונה את חברו, ויהיה משאו ומתנו באמונה, ולא ימלא רצון היצר הרע שרוצה תמיד בריבוי.

ולכן מצינו אצל יעקב אבינו ע"ה שלא ביקש מהקב"ה רק ההסתפקות (בראשית כח, כ) "לחם לאכול ובגד ללבוש". ועל כן אל יהי אדם נבהל אחר הממון לבקש תחבולות איך יאסף, ואז מפריד עצמו מחיי עולם הבא, והוא עסק התורה תורת אמת".

וע"ש שהאריך עוד בזה וכתב: "עוד מעלה גדולה ונפלאה הנמשכת ממעלת ההסתפקות היא, שעל ידיה יבוא למעלה הגדולה הרמה והנשאה הדבוקה במעלת האמונה, דהיינו מעלת הבטחון", עכת"ד.

ולכן מצינו אצל גדולי ישראל במשך כל הדורות, שחיהם היו ספוגים במעלה זו של הסתפקות במועט, כי היא המובילה לקנין התורה וככל שמתרחקים ממדה זו כך מתרחקים גם כן מקנין התורה.

ונביא שתי דוגמאות לדבר בכדי לסבר את האוזן.

לשם מה צריך גם ריבה וגם חמאה!?

מעשה שאירע בבחור ישיבה אשר סעד פת שחרית, ומרח על לחמו חמאה, לאחר מכן מרח עם אותה סכין ריבה, כשסיים לאכול התעורר אצלו הספק האם ניקה את הסכין היטב מהחמאה, או שמא לא והריבה הפכה לחלבית.

קניין כ"ז ☞ "השמח בחלקו" _____ תמוז

היות ונסתפק, החליט לגשת למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ולשאול הלכה למעשה, האם הריבה חלבית או לא?

הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשומעו את הסיפור הסתכל לעברו ושאל בתמימה: לשם מה צריך לשים על הלחם גם חמאה וגם ריבה? אם הינך רוצה למרוח על הלחם חמאה, בבקשה, ואם אתה רוצה למרוח ריבה, ניחא, אבל גם וגם? אתמהה.

רבינו הקדוש זצ"ל לא יכול היה לתפוס כיצד בחור בן תורה אשר יושב ועמל בתורה, מסוגל להיות שקוע כל כך בגשמיות. הרי הרוצה לגדול בתורה חייב להסתפק במועט!...

"אינני זקוק לכולם"

דוגמא נוספת אחת מיני אלף, ראיתי מסופרת בספר יחיד ודורו על הגאון רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל: פעם נכנס למעונו יהודי ירא וחרד, איש עסקים וגביר גדול, בחברת שותפו הרחוק מחיי תורה, על מנת להתברך מפיו. לקראת צאתם ביקש הגביר להנות את רבי מרדכי זצ"ל מממונו, סכום של עשרת אלפים דולר. רבי מרדכי זצ"ל דחה את ההצעה באדיבות ובפשטות.

השותף, שלא הבין כלל בטיבו של היהודי הישיש בעל העיניים הקורנות, אמר לרעהו הגביר באנגלית: "בטח הוא רוצה יותר"... ניסה הגביר להכפיל את הסכום, ורבי מרדכי זצ"ל עומד בסירובו. הוא העלה את הצעתו בעשרת אלפים דולר נוספים, ורבי מרדכי זצ"ל בשלו, עד שהגיע למאה אלף דולר! משראה רבי מרדכי זצ"ל כי הלז אינו יורד לסוף דעתו, הבהיר לו עם חיוך מלבב: "אינני זקוק כלל לכסף, מלבד עבור מעט אוכל במשך השבוע, ושקלים אחדים לתשלום למקווה ביום שישי... יותר מכך לא חסר לי דבר, ואינני זקוק לכולם"...

ההסתפקות - מקור הברכה

ובאמת ההנהגה של ה"שמח בחלקו" היא מקור כל הברכה!

וכן ראיתי בספר יגדיל תורה (פר' וזאת הברכה) בשם האדמו"ר מגור שליט"א

תמוח _____ תורה דיליה

שפירש את הפסוק (שם לג, כג) "ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה'" - כאשר האדם הינו שבע רצון ממה שנפל בחלקו, הוא מתמלא בברכת ה'. והוסיף שעל כן כל איש ישראל ישתדל להיות שבע רצון, ואז תוכל לחול עליו ברכת ה'.

"שמח בחלקו" - גם בענייני רוחניות

עד כאן עסקנו בגודל הנחיצות לשמוח בחלקו בענייני גשמיות, אבל יש להתבונן ולשאול האם גם בעניינים רוחניים צריכים להתנהג עם מידה זו?

בהשקפה ראשונה נראה היה לומר, אדרבה ואדרבה בענייני רוחניות ראוי לא לשמוח במה שהשיג עד עתה, אלא יש להרבות ב"שאיפות" לגדלות. וכבר ביארנו (עי' מאמר ולא מגיס לבו בתלמודו) את חשיבות הענין לשאוף עוד ועוד ולא להסתפק במה שהשיג כבר, ומי ש"שמח בחלקו" מוציא את עצמו לכאורה מכלל השאיפה.

אבל לאחר התבוננות בדבר, נראה לקבוע שגם בענייני רוחניות יש לעשות שימוש במידה של ה"שמח בחלקו", ואין זה סותר כלל את מעלת ה"שאיפות" וכמו שנבאר בעזה"ת. ולא זו בלבד, אלא שלהיות "שמח בחלקו" ברוחניות הוא תנאי נצרך לקניני התורה!

העיקר בעבודת ה' להיות "שבע רצון"

המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל מתבטא בכמה מקומות (אור יחזקאל מכתבים ובחלק ז'): "העיקר הראשי לעבודת האדם ולהצלחתו האמיתית הוא להיות תמיד במצב של "שבע רצון", ומאידיך, מי שאינו מרוצה ושמח ממצבו הרוחני, סופו לירד עד לדרגות התחתונות ביותר רח"ל!"

וכבר כתב הגאון רבי ישראל איסר זצ"ל מפונביז' מתלמידי הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל בספרו מנוחה וקדושה (שער התורה סי' כג) את אשר שמע בשם הגר"א זצ"ל: "האדם צריך להיות שמח בחלקו גם במילי דשמיא".

הרי "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי

קנין כ"ו ☞ "השמח בחלקו" _____ תמט

אברהם יצחק ויעקב" (עי' תנדב"א פרק כה), ולשמוח בחלקו אין המכוון בזה - לא לשאוף ולא להתאמץ בכל כוחו ולהיות מסתפק בדרגות הרוחניות שכבר השיג, אלא להיות שמח ומאושר מכל השגה שהשיג, ועם זה הוא שואף ליותר.

וכן היה אומר הגאון רבי ברוך בער זצ"ל: מה שכתוב במשנה "איזהו עשיר השמח בחלקו", קאי על רוחניות - על תורת ה', שלבו מלא בשמחה מכל קטע גמרא ותוספות או קצות החושן, מי ששמח בזה הינו אדם שמח באמת ואין עשיר ממנו!

"שאיפות" ללא מיצרים במקביל לשמחה בחלקו

הגם שעל האדם להכיר היטב את מדריגתו האמיתית, וכמה רחוק הוא מהשלימות ומה נקרא תלמיד חכם אמיתי המלא בידיעה בתורה בין בעומק בין ברוחב, עם כל זאת ישמח בחלקו, כשיתבונן ויבין את גודל הזכות אשר נפלה בחלקו על כל לימוד שכבר למד וכל ידיעה נוספת שכבר השיג, ולא משנה באיזה הישג מדובר, השמחה והסיפוק ידרבנוהו להשיג עוד ועוד.

ומאידיך, כאשר הינו שמח ומייקר את חלקו בתורה, לבו מלא בפחד שמא ישכח תלמודו ועל כן יחזור וישנן אותו תמיד, ואף ישא תפילה להשי"ת שיעזור לו ללמוד ולדעת, להבין ולזכור. נמצא אפוא שמדובר במידה הכרחית להשגת התורה.

זהו אחד מהיסודות בעבודת ה', לדעת את האיזון הנכון בין שני ענינים אלו, שלא יבוא האחד על חשבון זולתו אדרבה שישלימו זה את זה, ועל ידי השמחה והסיפוק ממה שזכה יתמלא במרץ להשיג יותר.

הגאון רבי יעקב פאם זצ"ל היה אומר: יש להיזהר בענין ה"שאיפות", אם ח"ו האדם לא יהיה מרוצה ממצבו, והשאיפה תביא עליו לחץ גדול מדי, הדבר עלול להפיל את רוחו של האדם, ולהביאו לידי עצבות וכאון רוח עד שיצא שכרו בהפסדו!

והמשיך הגר"י פאם זצ"ל באומר: מצויה התופעה בבן תורה השואף

תנ תורה דיליה

להיות כאחד הגדולים אנשי השם ומתנשא להיות "מרא דכולא תלמודא"...
גאון אדיר... ומיד כשנוכח ששגבה ממנו, ומשאת נפשו ממנו והלאה, מיד
רואה את עצמו בעיני רוחו כאיש לא יוצלח, ונפשו עגומה עד למאוד...

הרגשה מעין זו אינה עוזרת כלל להצלחה בתורה! כי התורה נקנית
דוקא בשמחת הנפש, ובהכרה ברורה שהלומד מתעשר בכל ידיעה שנוספה
לו בתורה! ומי שחושב שלמרות לימודו אין לו ולא כלום, עלול להיות
מאוכזב עד שיעזוב את כל עסק התורה, ולא ישתדל עוד לגדול ח"ו...

ולכן נחוץ מאוד שידע הלומד את השגיו ומעלותיו, ויעריך את חלקו
כי רב הוא!

ירבעם בן נבט לא ויתר על שום מעלה רוחנית

על דרך זו אפשר להבין את דברי הגמרא במסכת סנהדרין (דף קב.): "תפסו
הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן
עדן. אמר לו, מי בראש? בן ישי בראש. ענה לו, אי הכי לא בעינא".

והנה חז"ל מספרים על ירבעם בן נבט גדולות ונצורות - לא מצאו
בתורתו שום דופי, חידש דברים שלא שמעה אוזן מעולם, וכל טעמי התורה
היו מגולים לפניו כשדה. ואיך יעלה על הדעת שבשביל כבוד מדומה, שהוא
לא יהיה בראש, יסרב לזכות באושר רוחני עילאי ונצחי שאין כדוגמתו
בכל העולם - קירבת אלוקים, לטייל בגן עדן, ועוד חלף זאת למרוד בה'
ולומר במצח נחושה "לא בעינא"?

וביאר הסבא מסלבודקה זצ"ל: לא הכבוד המדומה של "מי בראש" הסיר
את לבבו מאחרי ה'. אלא דוקא מתוך גדלותו העצומה של ירבעם בן נבט
אשר השתוקק להגיע לשיא המדרגה ללא שיעור וללא הגבלה, לא יכול
היה להסכים להיות מוגבל בעלייתו שיוותר לעולם במדרגה פחותה מדוד
בן ישי ע"ה, ואם אין באפשרותו להשיג את שיא הדבקות בה', בן נבט
ראה בכך קיפוח תכלית חייו בעולם כאדם עליון בעל צלם אלוקים!

קנין כ"ו ☞ "השמח בחלקו" _____ תנא

מי שאינו "שמח בחלקו" עלול להתדרדר עד לדיוטא התחתונה
נחזור לדברי המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, העיקר הראשי
בעבודת האדם, להיות תמיד במצב של "שבע רצון" ואז ישיג הצלחתו.
אבל אם יהיה במצב של "אי רצון" ולא ירגיש את מה שיש לו, לעולם לא
ישיג הצלחה כלשהיא בעבודת ה'.

סיבת הדבר: מי שהוא שבע רצון ממה שיש לו, ישנן בקרבו שמחה
נכונה ומנוחת הנפש, כך לבו פתוח להשיג בתורה ולעבוד את ה', וממילא
על ידי זה הוא מצליח, והצלחה גוררת הצלחה גדולה יותר. ולהיפך ח"ו -
מי שאינו שבע רצון ממה שיש לו, לבו מלא בקדרות ובעצבות, בכך גורם
לעצמו שלא יצליח, וכשלוך רודף כשלוך...

והמשגיח זצ"ל הביא ראיה ליסוד זה מדברי הקב"ה לקין לאחר הריגתו
של הבל (בראשית ד, ד): "וישע ד' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו
לא שעה ויחר לקין מאוד ויפלו פניו, ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה
נפלו פניך הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ".

הנה קין חרה לו היטב ולא היה שבע רצון כלל ממצבו, לכאורה אי
שביעות רצונו נבעה מדרישה עצמית גבוהה בעניני רוחניות, בראותו
שהקב"ה מקבל מנחת הבל אחיו ואילו את קרבנו לא קיבל, ולכן נפלו פני
קין, והרי מדריגה עליונה היא להיות שואף ומבקש להשיג מעלות, שישעה
השי"ת אל מנחתו.

מכל מקום ראינו שהקב"ה תבעו על כך והורה לו שמצב זה של נפילת
הפנים, הרוגז והכעס על כך שמנחתו אינה מתקבלת, אינה הדרך בה ישכון
אור, ההיפך הוא הנכון, זו היתה תחילת נפילתו של קין, וסופו הוכיח על
תחילתו, שירד והתדרדר ממעלתו עד השפלות הגדולה ביותר. אילו לא
היה מתמרמר על מצבו, ומקבל הכל בשמחה, לא היה יורד עד לדיוטא
התחתונה!

מכאן למדנו, מי שאינו מרוצה ושמח ממצבו הרוחני עלול חלילה לרדת
לדרגות התחתונות ביותר רח"ל!

תנב _____ תורה דיליה

ה"שמחה בחלקו" לבו נפתח להבין התורה

בספר שבט מוסר (פ"א אות י"ב) מלמדנו דבר נפלא, אף מי שלא חונן בכשרונות כבירים, ואינו מבין את לימודו בהיותו קשה הבנה, אם ימשיך ללמוד מתוך שמחה, ולא יתייאש, סופו שיבין את תלמודו, וז"ל:

"ואל יעלה על דעתך כאשר עלה בדעת הרבה שנאבדו בידם באומרם: כיון שמכיר אני בעצמי שאין בדעתי להבין ולהשכיל, איני עוסק בתורה! טועה הוא בדבר, שהרי הוא מחויב לעשות מה שנצטוו לעשות, ואם יבין יבין, שהרי "והגית בו יומם ולילה" כתיב, ולא כתיב "ותבין בו". וכן תמצא בדברי התנא (אבות פ"ב מט"ז): "אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה", ואינו אומר "אם הבנת הרבה" אלא "למדת" אמרו, ותשתדל להבין, ואם תבין תבין, ואם לא שכר למודך בידך, וכמאמר התנא "לפום צערא אגרא".

ומה גם שאמרו "האדם שאינו לומד מפני שאינו מבין" הוא פיתוי היצר. יתמיד בלימודו, וסוף הבינה לבוא, שבראות הקב"ה חשקו בתורתו ודבקותו בה, פותח לו מעיני החכמה, דכתיב (משלי ב, ו) "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

"שותף" - גם בחלקיק קטן

מסופר על הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, בחורים בישיבת קול תורה התאוננו בפניו כי אינם רואים ברכה בלימודם, וחשים הם שאינם יודעים ללמוד. ענה להם הגרש"ז זצ"ל בחכמה ובנועם אמריו: יודעני היטב, אילו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל היה מאזין לשיעור שלי, אין ספק כי צוחק היה בלבו "וכי גם זה שיעור...!", לכאורה הייתי צריך להישבר רק מהמחשבה על כך...

אך שוב חשבתי לעצמי, למה הדבר דומה? לעסקן צדקה אשר פנה אל שני אנשים שונים בבקשת תרומה עבור מוסד, תוך כדי כך סיפר להם על היקף ההוצאות של המוסד המסתכם במליונים, אך דא עקא לשניהם היה בכיס רק עשרה שקלים. הראשון קיבל רפיון ידים בחושבו לעצמו "מה עשרה שקלים יכולים להועיל להוצאה של מליונים?!". השני לעומתו הגיע

קניין כ"ז ☞ "השמח בחלקו" _____ תנג

עם גישה שונה לחלוטין "מוסד כה גדול, הפלא ופלא גם לי יהיה בו חלק!".
ובאמת על פי הדין יש להוכיח כי הגם שחלקו מועט נקרא הוא שותף
גמור, שהרי שותפות של עכו"ם בבכור בהמה טהורה, אפילו אם ליהודי
ישנה בעלות של תשעים ותשע אחוז, ולגוי אחוז אחד בלבד, הבהמה פטורה
מבכורה, למרות העובדה שליהודי יש רובא דרובא.
אם כן, צדק איפא אותו יהודי שאמר לעצמו: "גם אני שותף במוסד
הגדול הזה!"

כאן פנה רבינו זצ"ל לתלמידיו ואמר להם כשפניו בוהקות באור עילאי:
כדאי לכל תלמיד ישיבה לדעת ולשנן, די לי אם אני טובל את רגלי בטיפה
מן הים הגדול של תורה, של גאונים, ושל צדיקים וחכמים, מתוך מחשבה
זו הוא נהפך למאושר וגם שמח.

על ידי ענוה, ישמח בחלקו

כאן המקום להתבונן כיצד מגיעים לתחושה זו?

התשובה פשוטה בתכלית: ככל שאדם הינו יותר עניו ויותר נכנע, כך
מכיר הוא יותר בערכה של תורה ושל עבודת ה', וכך גם הוא שמח בחלקו,
ויש בו השתוקקות וצמא לרוחניות!

"כמוצא שלל רב"

הן אומנם חסר לנו רבות בהבנת התורה אך הדבר אינו יכול לפגום
בשמחה העצומה במה שכבר השגנו!

הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ביאר על פי יסוד זה את הפסוק בתהלים
(ק"ט, קסב): "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ויש להבין מדוע נמשלה
שמחת התורה למי שמוצא שלל רב, ומה באו חז"ל להדגיש לנו בזה?

וביאר הגרעק"א זצ"ל: משל לאדם שהלך בדרך רחוקה ולפתע נתגלה
נגד עיניו אוצר בלום של אבנים טובות ומרגליות. עמד הוא נפעם וכולו
התפעלות מול הברק המסנוור והעושר הרב, ואז התנפל על האבנים הטובות

תנוד _____ תורה דיליה

ומילא בהם את כל כיסיו, חפן מהם את כפות ידיו, ודחס עוד ועוד אל תיקו, אפילו בשולי כובעו הטמין מרגליות ואבנים טובות לרוב... רק אז, כאשר ברור היה לו שלא יוכל לשאת עימו עוד, המשיך בדרכו ללא צער וקושי מכובד המשא, להיפך, שמח ומאושר היה על האוצר המופלא שהזדמן לו כך פתאום.

אך למרות ששמחה גדולה מילאה את לבו, היא עדיין לא היתה מושלמת, מדי פעם הגניב הוא מבטים על הערימה הגדושה של היהלומים אשר הותרו אחריו, היא הכילה פי כמה וכמה מהכמות שהצליח לקחת עמו לדרך, שמחתו נמהלה אפוא בתחושת החמצה גדולה...

הוא מה שלימדנו דוד המלך ע"ה. כאשר אנו עוסקים בתורה הקדושה, עלינו להיות שמחים ומאושרים בכל פסוק, בכל הלכה, ובכל חידוש, בבחינת מוצא "שלל רב", מצד שני יש להשגיח לא להסתפק בכך מפני שישנן עוד ועוד אוצרות נפלאים בתורה אותם לא הספקנו ליטול, עלינו להשתדל להגיע לדרגות גבוהות ורמות יותר!

"שמחה בחלקו" - מעצם היותו "בן תורה"

פירוש נוסף מונח בקנין זה, וכה כתב במדרש שמואל: אפשר שכונת התנא ללמדנו שעל הלומד להיות בשמחה על שנפל חלקו וחבלו עם לומדי תורה, עצם העובדה שנמנה הוא על לגיונה של תורה אמורה למלא אותו בשמחה, על שזכה להיות "בן תורה" היושב ועומל בתורה, אין זכות גדולה מזו!

וכמו שאמר פעם גאון אחד לתלמידו בכדי לעודדו ולהדריכו בדרך הישר: בסוף כל מסכת מופיעה תפילתו של התנא הגדול רבי נחוניא בן הקנה, הבה נעמוד על לשונו: "מודים אנחנו לפניך ה'... ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקינו מיושבי קרנות".

על מה רבי נחוניא בן הקנה נותן הודאה בפני בורא עולם? לכאורה צריך היה להודות על ידיעת התורה שנפלה בחלקו, על שזכה להיות תנא קדוש שדבריו הן הן גופי תורה לנצח נצחים. לא היא! על מה הוא מודה? "ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש!".

קניין כ"ו ☞ "השמחה בחלקו" _____ תנה

על כך שהוא משתייך לעולם התורה, לעולם הישיבות, זה הדבר הנשגב והנעלה ביותר, ודי בזה להודות להקב"ה. מסר חשוב זה טמון בתפילתו של רבי נחוניא בן הקנה זצ"ל.

וראיתי שמסופר בספר מעשה איש, שהגרנ"ר שליט"א בהיותו בחור כבן י"ז נכנס אל רבינו החזון איש זצ"ל, על פניו היתה נסוכה ארשת "עצבות", פנה אליו החזו"א זצ"ל בהאי לישנא: "הרי הנך יהודי הלומד ומתפלל, מדוע אינך מרוצה? ...!

כאשר נכנס אליו שוב כעבור זמן עדיין הבחין בעננה של עצבות השורה עליו, אמר לו בהאי לישנא: הרי, "אתה בחרתנו מכל העמים", ואיך אפשר להיות עצוב? ...!

שמחה זו צריכה ללוות כל יהודי ויהודי על "אשר בחר בנו" אנו עם סגולה, על כך אנו מברכים ומשבחים את הקב"ה בכל בוקר בברכת "שלא עשני גוי". מלבד זאת לבני תורה שמורה שמחה מיוחדת הנובעת מזכייתם לחיות באוהלה של תורה, ועליהם נאמר (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך".

"רב לכם בני לוי המעט מכם"...

וכך הוה מרגלא בפומיה דהגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל:

משה רבינו ע"ה אמר לבני קרח "רב לכם בני לוי המעט מכם כי הבדיל ד' אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו" (במדבר טז, ז-ט) - כיצד אינכם מעריכים את גודל מעלתכם הכבירה? למה זה "מעט מכם" - מדוע אתם ממעיטים את גדולתכם בעיני רוחכם? ולא זו בלבד, "ובקשתם גם כהונה" - הנכם עוד מנסים למצוא, שררה וכיבודים, תפקידים ועסקנות, הלא עבודת ה' שלכם - בני לוי, גדולה יותר מכל התפקידים והעסקנות שבעולם! אפילו יותר מעבודת הכהן בבית המקדש! שהרי כתר תורה עולה על כל הכתרים!

גם על "חלק רעי" יש לשמוח

ויש לומר עוד: החיוב להיות מן השמחים בחלקו, רובץ גם על אלו שלא זכו ל"חלק נכבד" בתורה.

תנו _____ תורה דיליה

זאת למדנו מדברי המשנה באבות (פ"ה מ"ב), ארבע מידות בתלמידים:
מהר לשמוע ומהר לאבד - יצא שכרו בהפסדו, קשה לשמוע וקשה לאבד -
יצא הפסדו בשכרו, מהר לשמוע וקשה לאבד - חכם, קשה לשמוע ומהר
לאבד - זה "חלק" רע.

ויש לדקדק מדוע כתבה המשנה על ה"קשה לשמוע ומהר לאבד" - "חלק
רע", הרי לא נאמר על ה"מהר לשמוע וקשה לאבד" שהוא "חלק טוב".
והנראה, שכוונת התנא להורות שאפילו הקשה לשמוע וממהר לאבד נכלל
באלו שעליהם להיות בכלל ה"שמח בחלקו" אף שחלקו חלק רע הוא.
(כמובן שאין הכוונה שיסתפק בחלקו אלא עליו להשתדל ולשאוף להתעלות
בלימודו).

הטעם שגם עליו לשמוח פשוט מאוד. בכדי להבינו נקדים שני סיפורים
מאלפים.

האדם אינו נתבע אלא לפי כוחותיו!

הגאון רבי משה שוואב זצ"ל ר"מ בישיבת בית יוסף גייטסהעד סיפר:
פעם ניגשתי למו"ר הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בכדי לשמוע מפיו דברי
חיזוק, הוא אמר לי: "אין הקב"ה מבקש מהאדם יותר מאשר את כוחו
ומוחו!" עדיין הרגשתי שאני צריך דברי חיזוק, ניגשתי אליו שוב, וגם הפעם
חזר על אותה תשובה: "אין לך מח אחר, וגם אין דורשים ממך שיהיה לך!!
תן לתורה את כל הכח שיש בך, ואת כל המח שיש לך, ותו לא מידי, כי
הרי את הכוחות שאין בך ואת המח שאין לך, אין דורשין ממך כלל!"

למדים אנו מכך, בשמים לא דורשים מהאדם להגיע לדרגה קבועה
ועומדת אלא הוא נדרש לעשות את המקסימום מבחינתו, ותו לא מידי!

"במוח שלך בלב שלך ובמידות שלך"...

וכן מסופר על הגאון רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל שאמר פעם לרבו הגאון
רבי ישראל סלנטר זצ"ל: "אילו היה לי את המוח של בעל השאגת אריה
זצ"ל, ואת הלב של בעל יסוד ושורש העבודה זצ"ל, ואת המידות של רבינו,
אזי יכול הייתי לעבוד את השם כמו שצריך".

קנין כ"ו ☞ "השמח בחלקו" _____ תנז

ענה לו רבי ישראל סלנטר זצ"ל: במוח שלך, בלב שלך ובמדות שלך, עליך לעבוד את ה' ולהיות מה ש"אתה" צריך להיות!

מדוע לא היית ר' זושא?

על הרבי ר' זושא זצ"ל מסופר שנהג לומר: אחרי מאה ועשרים שנה כאשר אעמוד בפני בית דין של מעלה, אם יבואו וישאלו אותי "זושא למה לא היית כמו משה רבינו ע"ה"? אענה להם מיד: אני לא משה רבינו ע"ה. באם ישאלו אותי, "זושא מדוע לא היית כמו רבי עקיבא"? גם על שאלה זו תשובתי מוכנה בפי: אינני רבי עקיבא. אבל מהשאלה "למה לא גדלת להיות ר' זושא"? אוי, כמה פוחד אני משאלה זו, כי עליה לא יהיה לי מה לענות, אילו הייתי מנצל את הכוחות והכשרונות שחוננתי בהם הייתי יכול להיות רבי זושא!

"המקום אשר אתה עומד עליו - אדמת קודש הוא"

ונראה שזו כוונת הגמרא במסכת ברכות (דף ה:): "רבי אלעזר חלש, על לגביה דרבי יוחנן וכו', אמר לו: אמאי קא בכית? אי משום תורה דלא אפשת (פרש"י זצ"ל: שלא למדת הרבה כרצונך), הרי שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים".

ועיין במשנ"ב (סי' א' ס"ק יב) שכתב על כך בזה"ל: "ועל זה שנינו: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים". וכן לענין תלמוד תורה הענין כן, כי הכל תלוי לפני ה' יתברך אם עושה כל אשר בכוחו לעשות".

על ענין זה אפשר להמליץ עוד את פירושו של החפץ חיים זצ"ל (עיי' מכתבי הח"ח) על הפסוק (שמות ג, ה) "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" - "כל אדם צריך לשאוף לעלות במדריגה יותר גבוהה מאשר עומד עתה, ואל יחשוב שמצבו דל מאוד ואין באפשרותו לעלות גבוה, ולו עמד במצב פלוני בערך תבונתו וחכמתו ודאי שהיה עולה ועושה חיל, אבל טעות היא בידו כי זה שמלמדינו הפסוק "כי המקום אשר אתה עומד עליו" - ר"ל המצב, המדרגה, והנתונים אשר אתה עומד בהם - "אדמת קודש הוא" - אל תזלזל בהם כי אדמת קודש הוא".

תנח _____ תורה דיליה

זה מה שהקב"ה שואל ממך, במצב שלך ובכוחות שניתנו לך, תעבוד את בוראך!

לכל אחד יש את חובתו בעולמו!

ליסוד זה שהכל תלוי רק במצבו ובכוחותיו של כל אחד ואחד, ולא נדרש ממנו להשיג מעבר למה שהוא מסוגל, יש יתדות נטועות בדברי חז"ל בכמה מקומות:

שלמה המלך ע"ה בקהלת (יב, ה) אומר: "כי הולך האדם אל בית עולמו" - כלומר לעולם המיוחד שלו.

כמו כן הגמרא במסכת ברכות (דף יז.) אומרת: "כי הוּוּ מפטרי רבנן מבי ר' אמי, ואמרי לה מבי ר' חנינא אמר ליה הכי: "עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא", גם כאן יש לדייק מהמילה "עולמך" - העולם שלך!

יסוד זה מפורש גם בתחילת ספר "מסילת ישרים" של הרמח"ל זצ"ל: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו "בעולמו". חובת האדם בעולם אין כתיב כאן, אלא מה חובתו "בעולמו", כל אחד צריך להתבונן מהי חובתו האישית בעולמו, בהתאם ולפי מצבו והאפשרויות העומדות בפניו, ואין חובתו של האחד דומה לחובתו של רעהו, רק באופן זה הינו ממלא את תפקידו בעולמו!

אם כן אפוא כאשר אדם מכיר את יכולותיו ומשתמש בהם, אף שלא מיצה את מלוא הפוטנציאל הגלום בו, בודאי כבר יכול הוא להיות "שמח בחלקו", כי בכך פועל על פי הייעוד שלו בעולם, ובזה גורם נחת רוח לבורא יתברך.

אין בנמצא מצב בו האדם לא יוכל להיות שמח בחלקו!

